

Gediminas KAZĖNAS

Uniwersytet Michała Römera w Wilnie

gkazen@mruni.eu

AKCJA WYBORCZA POLAKÓW NA LITWIE W WYBORACH NA LITWIE

JAK AWPL UDAŁO SIĘ PRZEKROCZYĆ 5-PROCENTOWY PRÓG WYBORCZY?

ABSTRACT Electoral Action of Poles in Lithuania in elections in Lithuania. How Electoral Action of Poles in Lithuania managed to surpass the 5 percent electoral threshold?

Political activity of Poles in Lithuania started around the same time as Lithuanian. The Union of Poles in Lithuania was established at the congress on 15-16 April, 1989, which transformed the Socio-Cultural Association of Poles in Lithuania, founded a year earlier – in 1988. In the first parliamentary elections in independent Lithuania, Polish minority was not very active. Looking at the public space, the internal situation in the political elite of the Polish minority in Lithuania and the development of Polish-Lithuanian relationship as well as election results of AWPL in Lithuania have a noticeable direct relationship. The development of Polish-Lithuanian relations after the collapse of the Soviet Union can be divided into three stages: 1st from 1990 to 1994, 2nd from 1995 to 2005 period, 3rd from about 2007 to the present time. AWPL is a regional party and its political influence is limited over the whole country. Meanwhile, the party has regionally dominant positions in two municipalities (the Vilnius region and Šalčininkai), and even in the two municipalities (Vilnius city, Trakai) is a influential party. Cooperation of AWPL with Russian parties in Lithuania started already during 1995 elections. Without support of Russian voters and other marginal parties, AWPL would probably not have been able to overcome 5 percent barrier for parties in proportional system.

Słowa kluczowe: AWPL, wybory na Litwie, stosunki polsko-litewskie

Keywords: Electoral Action of Poles in Lithuania, AWPL, elections in Lithuania, Lithuanian-Polish relationship

WSTĘP

Stosunki polsko-litewskie w ostatnich latach nie układają się najlepiej. Strona polska zarzuca Litwie, że nie przestrzega ona standardów zachodnioeuropejskich w dziedzinie praw mniejszości narodowych, strona litewska odpira, że polska mniejszość narodowa na Litwie ma najlepsze warunki poza granicami Polski.

Aktywność polityczna Polaków na Litwie rozpoczęła się mniej więcej w tym samym czasie co aktywność polityczna Litwinów. Związek Polaków na Litwie (ZPL) został utworzony poprzez przekształcenie na odbywającym się w dniach 15-16 kwietnia 1989 r. zjeździe Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Polaków na Litwie, założonego rok wcześniej, czyli w 1988 r.¹

Pierwszym przewodniczącym ZPL był Jan Sienkiewicz (1989-1991, 2000-2002), następnie Jan Gabriel Mincewicz (1991-1994), Ryszard Maciejkianiec (1994-2000), a od 2002 r. funkcję tę pełni Michał Mackiewicz.

W 1994 r. na Litwie została przyjęta ustawa rozdzielająca działalność organizacji społecznych i politycznych. Organizacje społeczne nie mogły brać udziału w wyborach. Dlatego ZPL 14 sierpnia 1994 r. pilnie zwołał V zjazd, na którym postanowiono utworzyć partię polityczną, a ZPL zostawić jako organizację społeczną. Powołano w tym celu 15-osobowy komitet koordynacyjny, którego przewodniczącym został Waldemar Tomaszewski (Valdemar Tomaševski). Zjazd założycielski partii odbył się 28 sierpnia 1994 r., a 23 października 1994 r. Akcja Wyborcza Polaków na Litwie (AWPL) została zarejestrowana. Przewodniczącym partii został wybrany jedyny kandydat – Jan Sienkiewicz. Waldemar Tomaszewski i Fryderyk Sturmowicz odmówili kandydowania. Na II zjeździe partii w kwietniu 1997 r. o stanowisko przewodniczącego partii ubiegali się Jan Sienkiewicz i Waldemar Tomaszewski; ponownie został wybrany Sienkiewicz (56 głosów), Tomaszewski dostał wówczas 44 głosy. W 1999 r. odbył się III zjazd partii, wybory przewodniczącego dużą przewagą głosów (68 do 19) wygrał Waldemar Tomaszewski. Na późniejszych zjazdach Tomaszewski ponownie był wybierany na przewodniczącego. W 2009 r. AWPL liczyła 1123 członków, obecnie – 1212². AWPL określa siebie jako partia regionalna o cechach zarówno lewicowych, jak i prawicowych. Podczas pierwszych wyborów parlamentarnych niepodległej Litwy polska mniejszość nie była szczególnie aktywna. Obserwując przestrzeń publiczną, sytuację wewnątrz-

¹ *Związek Polaków na Litwie*, Portal Wiedzy, [online] http://portalwiedzy.onet.pl/25377,,,zwiazek_polakow_na_litwie,haslo.html, 27 XI 2011.

² *Historia*, AWPL, [online] http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=55&lang=pl, 13 VIII 2011.

ną w elicie politycznej polskiej mniejszości na Litwie oraz rozwój stosunków polsko-litewskich i wyniki wyborcze AWPL na Litwie, można zauważyć ich bezpośrednią zależność. Rozwój stosunków polsko-litewskich po rozpadzie Związku Radzieckiego można podzielić na trzy etapy: I etap (1990-1994), kiedy były one bardzo napięte – aż do podpisania traktatu polsko-litewskiego; II etap (1995-2005), kiedy nastąpiła ich normalizacja, Litwa i Polska wspólnie dążyły do integracji euroatlantyckiej; III etap (od ok. 2007 r. do chwili obecnej), kiedy znowu zaczęły się pogarszać.

AWPL jest partią polityczną, która reprezentuje interesy Polaków na Litwie. W ostatnich latach AWPL wyraźnie deklaruje, że się rozwija, reprezentuje interesy nie tylko Polaków, ale i innych mniejszości narodowych na Litwie, ma również ambicje z partii regionalnej stać partią ogólnokrajową. Przed rokiem 2012 AWPL nigdy nie udało się przekroczyć (ani przybliżyć się do) 5-procentowego progu wyborczego, choć mniejszość polska na Litwie stanowi ok. 6% obywateli. W 2008 r. AWPL bardzo zbliżyła się, a w 2012 r. pierwszy raz w historii niepodległej Litwy przekroczyła 5-procentowy próg wyborczy i utworzyła własną frakcję w Sejmie Republiki Litewskiej. Ten fakt oraz różnego rodzaju powiązania AWPL z rosyjskimi partiami skłonił autora do szczegółowego przeanalizowania rezultatów wyborczych partii. Dla uproszczenia terminologii określenie koalicja będzie stosowane tylko odnośnie do prawnie potwierdzonych połączeń AWPL i innych partii, w innych przypadkach, gdy były to koalicje nieformalne, tj. lista wyborcza oficjalnie występowała jako lista AWPL, a przedstawiciele innych partii byli na nią wpisani, stosowane będzie określenie *quasi*-koalicja.

Analizując osiągnięcia AWPL w wyborach na Litwie, napotyka się pewien problem. Przede wszystkim – jest to partia regionalna i jej wpływ polityczny jest ograniczony w skali kraju. Tymczasem regionalnie ta partia ma pozycję dominującą w dwóch samorządach (rejonu wileńskiego i solecznickiego), ponadto w dwóch samorządach (miasta Wilna i rejonu trockiego) jest siłą wpływową, często wchodzącą w koalicję rządzącą, w kolejnych dwóch samorządach zaś stale ma swoich przedstawicieli (w liczbie od jednego do sześciu) w Radzie samorządu (rejon szyrwiński i święciański). W innych samorządach południowo-wschodniej Litwy AWPL dostaje pewną liczbę głosów, ale niewystarczająco, by uzyskać mandat w Radzie. Z tego powodu analiza całkowitej liczby głosów oddanych na AWPL jest kłopotliwa, w tych znikomych samorządach te głosy są utracone, a mimo wszystko może to być znacząca liczba w skali całego regionu, a nawet kraju. Dlatego najbardziej wiarygodnym sposobem liczenia głosów oddanych na AWPL są te wybory, które liczone są w okręgu wielomandatowym, czyli według systemu proporcjonalnego. Ten system gwarantuje, że wszystkie głosy oddane na AWPL są policzone i widoczne. Wybory samorządowe są analizowane w celu lepszego przedstawienia i podkreślenia pewnych tendencji oraz wyjaśnienia danych szczegółów w całości kształcie wydarzeń wyborczych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza wyborcza AWPL, aby ustalić, co przyczyniło się do przekroczenia 5-procentowego progu wyborczego. Obiektem analizy jest kampania wyborcza i rezultaty osiągane przez AWPL w wyborach prezydenckich, do sejmku, europejskich i samorządowych na Litwie. Hipoteza artykułu brzmi – AWPL samodzielnie nie jest w stanie przekroczyć 5-procentowego progu wyborcze-

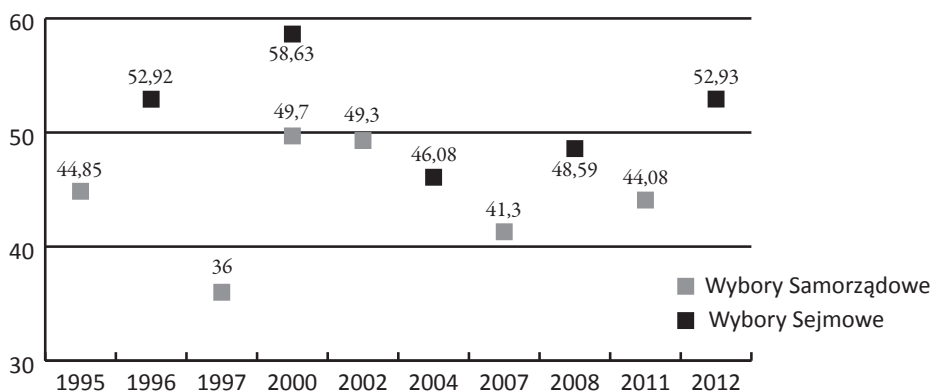
go. Aby osiągnąć zamierzony cel, autor stawia sobie następujące zadania: 1) ustalić, ile głosów maksymalnie może samodzielnie zebrać AWPL; 2) określić, ile głosów może maksymalnie dać rosyjska mniejszość na Litwie; 3) ustalić, ile głosów dało włączenie do koalicji Partii Ludowej Litwy; 4) rozpatrzyć znaczenie Wilna w rezultatach wyborczych AWPL.

Artykuł składa się z siedmiu części. W części 1 i 2 ukazano i krótko opisano dane wybory samorządowe, a także przedstawiono, ile głosów AWPL dostaje w samorządach zdominowanych przez siebie i w Wilnie oraz w wyborach prezydenckich, do sejmiku i europejskich. W części 3 przedstawiona została ogólna analiza rezultatów wyborczych AWPL. W części 4 przeprowadzono analizę w celu ustalenia, ile głosów samodzielnie może zebrać AWPL, tj. ile ma wyborców. W części 5 przeanalizowano, ile głosów może dać partii rosyjska mniejszość na Litwie, a w części 6 została przedstawiona rola Wilna w ogólnym rezultacie wyborczym AWPL. Część 7 poświęcona jest stosunkom polsko-litewskim.

1. WYBORY SAMORZĄDOWE

Wybory samorządowe na Litwie odznaczają się co do zasady mniejszym zainteresowaniem i z tego powodu niższą frekwencją głosujących. Jest to przede wszystkim wynik tego, że społeczeństwo jeszcze nie zdaje sobie sprawy z możliwości samorządów i sądzi, że większość problemów rozwiązuje sejm i rząd. Procentowa aktywność w wyborach samorządowych i do sejmiku na Litwie została przedstawiona na wykresie 1.

Wykres 1. Frekwencja w wyborach do Sejmu i samorządowych

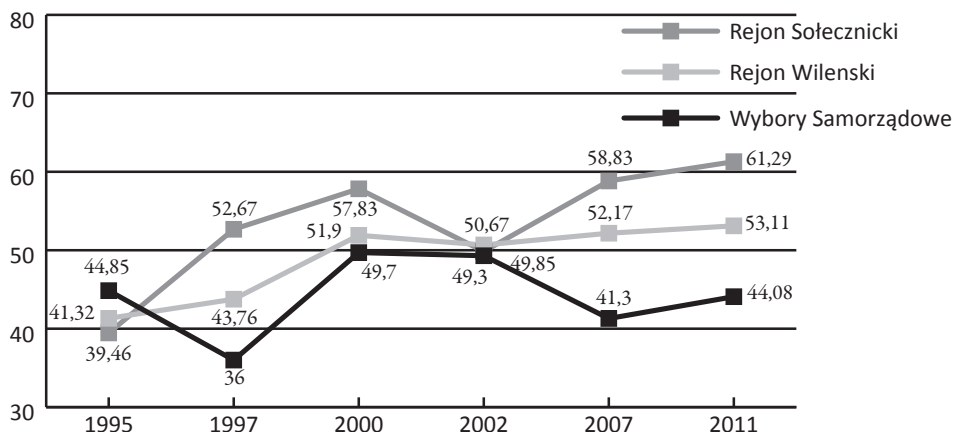

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Patrząc na wykres 2, można zauważyć, że sytuacja w rejonach zamieszkałych głównie przez mniejszość polską jest nieco inna niż w skali kraju – procentowa frekwencja w wyborach samorządowych jest w tych rejonach wyższa niż w innych częściach Litwy.

Tu można postawić tezę o silniejszej lokalnej orientacji i mniejszej uwadze skierowanej na sprawy ogólnokrajowe. Z drugiej strony niewykluczona jest zależność pomiędzy aktywnością polskiej mniejszości i ogólną sytuacją w stosunkach polsko-litewskich i w związku z tym wyborczą mobilizacją polskiej mniejszości na Litwie.

Wykres 2. Aktywność w wyborach samorządowych

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

W wyborach samorządowych 1995 r. AWPL ogólnie zdobyła 4,64% wszystkich głosów, co przełożyło się na 69 mandatów. W Wilnie dostała 21,61% głosów i wywalczyła 11 miejsc z 51. Na pierwszym miejscu byli konserwatyści, którzy zyskali 34,66% i 19 miejsc. W rejonie wileńskim AWPL dostała 62,63% i 19 miejsc z 27. W rejonie sołecznickim – 55,77% głosów i 14 miejsc z 25. Na drugim miejscu była Litewska Demokratyczna Partia Pracy³, która dostała 22,17% głosów i 6 miejsc. W rejonie szyrwińskim AWPL była ostatnia, otrzymując 6,26% głosów i 2 miejsca, zaś w rejonie święciańskim zajęła trzecie miejsce, uzyskując 16,51% głosów i 5 miejsc, a w rejonie trockim była na drugim miejscu, dostając 20,97% głosów oraz 6 miejsc. Na pierwszym miejscu byli konserwatyści z 24,95% głosów i 7 miejscami.

Ciekawostką tych wyborów jest fakt, że AWPL startowała też w wyborach samorządowych Kłajpedy, gdzie polska mniejszość narodowa jest znikoma i według spisu z 2001 r. stanowiła 0,4% mieszkańców. Mimo to AWPL zdobyła 12,71% głosów i 4 miejsca. Trzeba jednak zaznaczyć, że lista kandydatów w Kłajpedzie była ułożona z przedstawicieli Rosjan, którzy później utworzyli oddzielną partię rosyjską.

³ Początki tej partii sięgają Litewskiej Partii Komunistycznej, która w 1989 r. odzieliła się od Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. Jej przewodniczącym został były premier i prezydent Litwy Algirdas Brazauskas. W 1990 r. LKP zmieniła nazwę na Litewska Demokratyczna Partia Pracy, głównym tego powodem była niepopularność terminu „komunistyczna”. W 2001 r. LDPP połączyła się z odtworzoną (1989 r.) Litewską Partią Socjaldemokratyczną, której przewodniczącym znowu został Algirdas Brazauskas.

W wyborach samorządowych 1997 r. AWPL ogólnie wywalczyła 56 miejsc. W porównaniu z poprzednimi wyborami samorządowymi było to o 13 miejsc mniej. Od tych wyborów pozycja AWPL w litewskich samorządach według proporcji narodowych zaczął się lepiej odzwierciedlać. Spadek liczby mandatów był większy w tych samorządach, gdzie AWPL nie miała silnej pozycji, z kolei w samorządach rejonu wileńskiego i solecznickiego partia swoją pozycję znacznie umocniła. W Wilnie dostała 8,76% i 5 miejsc. Spadek w porównaniu z poprzednimi wyborami jest ponad dwukrotny, przy czym procentowo jest on większy, prawie trzykrotny. W rejonie wileńskim AWPL otrzymała 74,4% i 23 miejsca, a w rejonie solecznickim – 74,66% i 20 miejsc. W rejonie szyrwieńskim – 1 miejsce (poprzenio 2), a w rejonie święciańskim 3 (poprzednio 5). W rejonie trockim utrzymała 6 miejsc. Jednak osłabła tam pozycja konserwatystów.

W wyborach samorządowych 2000 r. odnotowano znaczny wzrost ogólnej aktywności wyborczej na Litwie (49,23% w porównaniu z poprzednimi wyborami (39,93% w 1995 r. i 35,6% w 1997 r.). AWPL zdobyła wtedy jeszcze mniej miejsc – 53, czyli o 3 miejsca mniej niż w 1997 r. i o 16 miejsc mniej niż w 1995 r. W Wilnie bez zmian – 5 miejsc (8,29%), mniej natomiast dostała w rejonie wileńskim – 20 miejsc (61,43%) i solecznickim – 18 miejsc (60,68%). W 1999 r. od samorządu rejonu trockiego został oddzielony i utworzony nowy samorząd Elektrėnai. W konsekwencji liczba wyborców w rejonie trockim zmniejszyła się z 55 674 do 28 586 osób. Samorząd Elektrėnai jest narodowościowo litewski, w związku z tym część „litewskich” głosów została „odciągnięta” z rejonu trockiego. Nie miało to jednak wpływu na liczbę miejsc w samorządzie rejonu trockiego, ponieważ AWPL zachowała swoje 6 mandatów. Jednak procentowo poparcie dla partii wzrosło i po raz pierwszy znalazła się na pierwszym miejscu w wyborach do samorządu rejonu trockiego.

W porównaniu z poprzednimi wyborami samorządowymi pozycja AWPL w Wilnie, w rejonach święciańskim, szyrwieńskim i trockim była stabilna. Partia nie zajmowała tam dominującej pozycji, ale miała stały elektorat. Tymczasem w samorządach rejonu wileńskiego i solecznickiego nastawienie wyborców do AWPL było zmienne, jednak wystarczające do samodzielnego rządzenia. Największe wahania wyborców można było zauważyć w samorządzie rejonu solecznickiego, gdzie dość silną pozycję miały partie lewicowe i centrolewicowe.

W wyborach samorządowych 2002 r. AWPL dostała 50 miejsc (3,21% głosów), o kolejne 3 miejsca mniej. Trzeba zaznaczyć, że po raz pierwszy AWPL miała konkurenta – Polską Partię Ludową (Lietuvos Lenkų Liaudies Partija), która zwracała się do tego samego elektoratu. To partia utworzona przez Ryszarda Maciejkianca, byłego lidera Polaków na Litwie, który po rozłamie ZPL w 2000 r. przeszedł do opozycji wobec AWPL i ZPL. Jednak Polska Partia Ludowa uzyskała tylko 1 miejsce w całych wyborach samorządowych na Litwie (w samorządzie rejonu wileńskiego), więc można stwierdzić, iż nie zrobiła dużo „szkody” AWPL. AWPL w tych wyborach samorządowych uzyskała najgorszy wynik w samorządach zdominowanych przez polską mniejszość narodową. W Wilnie zdobyła 6 miejsc (9,16%), o 1 miejsce więcej niż w poprzednich wyborach. W rejonie wileńskim otrzymała 16 miejsc (56,74%). Polska

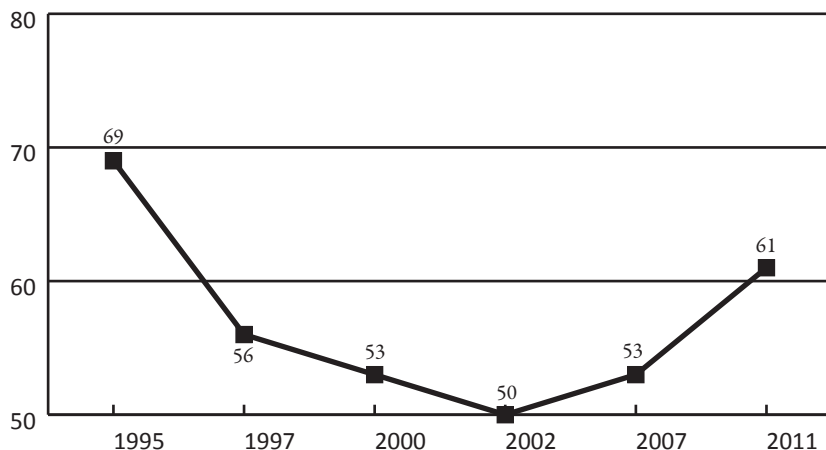
Partia Ludowa w tym samorządzie dostała 4,16% poparcia. W rejonie sołecznickim AWPL zdobyła 17 miejsc (63,31%), Polska Partia Ludowa miejsca nie uzyskała, ale dostała 3,45% głosów.

Liczba miejsc zdobytych przez AWPL w radach samorządów stale maleje, jest to związane głównie z malejącym poparciem w samorządach rejonu wileńskiego i sołecznickiego. Największy spadek zanotowano w rejonie wileńskim – z 23 miejsc w 1997 r. do 16 w 2002 r. Jednak wzrost o 1 miejsce nastąpił w rejonie święciańskim – z 3 do 4. Przed wyborami samorządowymi na południowo-wschodniej Litwie w 2007 r. głośnie stało się wezwanie Vytautasa Landsbergisa do historycznego zwycięstwa w rejonie wileńskim. Takie „wezwanie” mogło być uwarunkowane tym, że w poprzednich wyborach samorządowych w rejonie wileńskim AWPL zdobyła najniższą liczbę miejsc i spodziewano się dalszych spadków. Od wyborów samorządowych w rejonie wileńskim w 1997 r. AWPL za każdym razem traciła po 3-4 miejsca w Radzie, co sugerowało, że przy takich tendencjach partia może stracić większość w Radzie samorządu rejonu wileńskiego już w wyborach 2007 r. W ostatnich wyborach samorządowych w rejonie wileńskim AWPL miała 16 miejsc i tylko te 3 miejsca decydowały o jej przewadze. W dodatku w tym czasie rozpoczął się boom ekonomiczny, w okolicy Wilna rozpoczęły się intensywne budowy nowych domów i osiedli, co miało sugerować wzrastającą liczbę mieszkańców na terenie samorządu, którzy przynieśli się z miasta, a więc nie byli od samorządu zależni. Te dwie okoliczności łącznie dawały powód do wysuwania przypuszczeń, że AWPL zdobędzie mniej głosów niż poprzednio. Z drugiej strony, znając całokształt stosunków polsko-litewskich, można byłoby spodziewać się, że to bardzo „rozzłości” miejscowych Polaków. I w sumie tak się stało: AWPL zdobyła największą liczbę głosów do tej pory, większą niż w 1997 r., kiedy miała w Radzie 23 miejsca. Jednak procentowo wynik był znacznie gorszy, AWPL zdobyła 61,25% głosów i uzyskała 19 miejsc (w porównaniu z 23 miejscami (74,45%) w 1997 r.). Stało się tak, ponieważ w zestawieniu z 1997 r. ogólna liczba wyborców w okręgu rejonu wileńskiego wzrosła o 6,9 tys., a udział w wyborach wzięło o 9,3 tys. wyborców więcej niż w 1997 r. (wykres 13). Aktywność wyborcza wyniosła 43,76% w 1997 r. i 52,17% w 2007 r. To wskazuje, że w rejonie wileńskim wzrosła liczba wyborców, którzy głosowali na inne partie niż AWPL, tak więc liczba głosów oddanych na nią wzrosła jedynie o 1800.

W wyborach samorządowych 2011 r. AWPL wszystkich zaskoczyła swoim rezultatem. Ogólnie można stwierdzić, że te wybory wyróżniły się koalicjami, co może sugerować konsolidację systemu partyjnego na Litwie. Do tych wyborów AWPL znowu szła w koalicji z Aliansem Rosjan pod nazwą „Blok Waldemara Tomaszewskiego”. Nie była to koalicja równoważnych partnerów, ponieważ Alians Rosjan na wspólnej liście zajmował słabe pozycje. W Wilnie „Blok Waldemara Tomaszewskiego” zdobył 11 miejsc i było to największym zaskoczeniem dla politologów. W pierwszej jedenastce, która zdobyła miejsca do Rady, było tylko trzech przedstawicieli Aliansu Rosjan (nr na liście: 4, 7 i 10). Po ułożeniu rankingu do Rady przeszło tylko dwóch przedstawicieli Aliansu Rosjan, jednak samodzielnie Alians nie zdobyłby żadnego miejsca. AWPL uzyskała 9 miejsc. Pierwsze miejsce zajęła koalicja Arturasa Zuokasa (12 miejsc). Podobnie stało się w rejonie wileńskim, gdzie partie centroprawicowe po raz pierwszy stworzy-

ły koalicję (Centro dešinės koalicija). W taki sposób zamierzano zebrać głosy, które przepadają z powodu rozdrobnienia litewskich partii. To się sprawdziło, poprzednio oddzielne partie centrowe nie zdobyłyby żadnego miejsca, a w wyborach 2011 r. zyskały 1 mandat w Radzie samorządu rejonu wileńskiego. Choć AWPL w tych wyborach w rejonie wileńskim zdobyła rekordową liczbę głosów – aż 27 155 (procentowo też zanotowała wzrost, z 61,25% w 2007 r. do 64,72%), to jednak liczba miejsc w Radzie samorządu nie zmieniła się i została taka sama – 19. Nietypowa koalicja powstała w rejonie solecznickim, gdzie „Blok Waldemara Tomaszewskiego” uzyskał najlepszy rezultat i zdobył 22 miejsca w Radzie samorządu. W koalicji AWPL i Aliansu Rosjan „Blok Waldemara Tomaszewskiego” z 54 kandydatów na liście tylko dwóch było przedstawicielami Aliansu Rosjan (nr 44 i 49, tj. te numery, o których z góry wiadomo, że nie dostałyby się do Rady, ponieważ w jest w niej tylko 27 miejsc) i tylko jeden z nich deklarował narodowość rosyjską, drugi – polską.

Wykres 3. Liczba mandatów zdobytych przez AWPL w wyborach samorządowych na Litwie

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Tabela 1. Rezultaty wyborów samorządowych w Wilnie

Rok	Liczba mandatów	Liczba głosów
1995	11	33 234
1997	5	12 375
2000	5	17 555
2002	6	20 276
2007	6	17 109
2011	11	28 998

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

2. WYBORY DO SEJMU, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I PREZYDENCCKIE

24 lutego 1990 r. na Litwie odbyły się pierwsze demokratyczne wybory do Parlamentu (wówczas Najwyższej Rady Litewskiej Republiki Radzieckiej). Wybory odbyły się zgodnie z ustawą z 29 września 1989 r. o wyborach do Najwyższej Rady Litewskiej SRR. Liczba deputatów została wówczas zmniejszona z 350 do 141, byli oni wybierani w 141 okręgach wyborczych, z których każdy liczył ok. 18 400 wyborców⁴. Wybory zgodnie z ówczesną ustawą odbywały się według większościowej ordynacji wyborczej, bez list partyjnych. W wyborach parlamentarnych udział też brał ZPL i zdobył 3 mandaty (Ryszard Maciejkianec, Czesław Okińczyc i Stanisław Pieszek). Do sejmu weszło wówczas dziesięciu Polaków, tylko trzech z nich było z ZPL. Jednak frakcję Polaków w sejmie 1990-1992 tworzyło siedmiu posłów polskiej narodowości, a tylko trzech było w innych frakcjach⁵.

9 lipca 1992 r. na Litwie została przyjęta nowa ustawa o wyborach do sejmu, odpowiadająca założeniom Konstytucji, zgodnie z którą wybory odbyły się już według systemu większościowego i proporcjonalnego: z 141 miejsc w sejmie 71 członków sejmu jest wybieranych drogą większościowej ordynacji wyborczej, a 70 – drogą proporcjonalną. Wybory uznane są za ważne, jeżeli w okręgu jednomandatowym uczestniczyło 40% wyborców, a w wielomandatowym – 25%⁶.

W wyborach do Sejmu w 1992 r. polską mniejszość reprezentował ZPL, który dostał 2,11% głosów. Polską frakcję tworzyły cztery osoby: Ryszard Maciejkianec, Jan Gabriel Mincewicz, Artur Płockszto i Zbigniew Siemienowicz.

W latach 1996-2000 w sejmie polska mniejszość miała dwóch przedstawicieli: przewodniczącego AWPL Jana Sienkiewicza i byłego przewodniczącego ZPL Jana Gabriela Mincewicza. W 1996 r. partia zdobyła tylko 1 mandat w okręgu jednomandatowym, szyrwińsko-wileńskim. W okręgu wileńsko-solecznickim i wileńsko-trockim oraz w Trokach z powodów małej frekwencji wyniki wyborów zostały anulowane. Dopiero w 1997 r. po powtórnych wyborach w okręgu wileńsko-solecznickim do sejmu wszedł ówczesny przewodniczący AWPL Jan Sienkiewicz. W Trokach wygrała przedstawicielka partii centrycznej Danutė Aleksiiūnienė. W okręgu wileńsko-trockim wybory znowu zostały uznane za nieważne. W okręgu tym kandydował Waldemar Tomaszewski, który otrzymał najwięcej głosów, lecz z powodu małej frekwencji nie dostał się do sejmu. Powtórne wybory w tym okręgu odbyły się jeszcze w następnych latach, ale zawsze frekwencja była zbyt mała. W wyborach 1999 r. Waldemar Tomaszewski nie brał już udziału. Można przypuszczać, że powodem tego była drastycznie malejąca frekwencja (w 1997 r. – 28,17%, 1998 r. – 19,11%), a dodatkowo – że już wtedy działał on aktywnie wewnątrz partii, umacniał swoje po-

⁴ *Lietuvos Seimo istorija XX-XXI a. pradžia*, red. D. Baužienė, M. Tamošaitis, L. Truska, Vilnius 2009, s. 255.

⁵ *Tamże*, s. 261-263.

⁶ *Tamże*, s. 336-337.

zycje, tak że w 1999 r. z dużą przewagą wygrał wybory na jej przewodniczącego, zastępując Jana Sienkiewicza. Wiedząc, że rejon trocki jest trzecim okręgiem pod względem procentowej liczebności polskiej mniejszości na Litwie, można przypuszczać, że Tomaszewski na początku był trzecią-czwartą osobą w polskiej elicie politycznej na Litwie, ponieważ na liście wyborczej w okręgu wielomandatowym był wpisany jako nr 4⁷.

W wyborach do sejmiku w 2000 r. (sejm 2000-2004) AWPL przewodniczył już Waldemar Tomaszewski. Frekwencja w tych wyborach wyniosła 58,63%. AWPL w okręgu wielomandatowym dostała 1,95% głosów i był to najgorszy wynik w historii partii. Można to tłumaczyć wewnętrznym rozłamem i kłótnią w polskiej elicie politycznej, która w tym czasie ostatecznie rozdzieliła się. Polska mniejszość była reprezentowana przez dwóch posłów z okręgów jednomandatowych: szyrwińsko-wileńskiego i wileńsko-solecznickiego. Waldemar Tomaszewski, będąc już prezesem AWPL, kandydował w wileńsko-solecznickim okręgu jednomandatowym, gdzie polska mniejszość procentowo jest największa, i tym samym zagwarantował sobie miejsce w sejmiku. Frekwencja w wyborach w okręgu wileńsko-solecznickim wyniosła 47,3%, a Tomaszewski dostał 51,17% głosów. Jako ciekawostkę można wspomnieć, że w tym okręgu z poparciem Litewskiej Partii Socjaldemokratycznej kandydował Artur Płószto, który dostał 10,84% głosów. Płószto od początku był aktywnym działaczem w politycznym środowisku Polaków na Litwie. W latach 1989-1992 był głównym redaktorem polskojęzycznego pisma „Nasza Gazeta”, w 1992 r. wygrał wybory do sejmiku i był członkiem frakcji ZPL. Był członkiem ZPL do 1995 r., kiedy to odszedł z powodu rozczarowania polityką AWPL i ZPL. Spodziewano się, że Artur Płószto będzie poważną konkurencją dla AWPL, jednak tak się nie stało.

W wyborach do Parlamentu w 2004 r. frekwencja wyniosła 48,38%. AWPL występowała w koalicji ze Związkiem Rosjan Litwy (ZRL) „Kartu mes jėga” („Razem jesteśmy siłą”, „W jedności siła”) i zdobyła 5,71% głosów. Choć AWPL przekroczyła próg wyborczy, nie zdobyła miejsca w Parlamencie Europejskim, ponieważ kwota mandatowa wynosiła 82 028 głosów, a koalicja AWPL-ZRL zdobyła 68 937 głosów.

W wyborach do sejmiku 2004 r. w okręgu wielomandatowym AWPL stworzyła *quasi*-koalicję ze Związkiem Rosjan na Litwie, przedstawiciele ZRL zostali wpisani na listę wyborczą AWPL. W pierwszej dziesiątce listy przedstawiciele ZRL dostali miejsca nr 2, 4, 7 i 9. W poprzednich wyborach do sejmiku, w 2000 r., ZRL był w socjaldemokratycznej „Koalicji A. Brazauskasa” („A. Brazausko koalicija”), która wygrała wtedy wybory do Sejmu. Po raz pierwszy w wyborach parlamentarnych AWPL miała „konkurenta” – Polską Partię Ludową. Jednak ów „konkurent” był już „sprawdzony” we wcześniejszych wyborach samorządowych, w których miał bardzo słabe wyniki, nie stanowił więc wielkiego zagrożenia. Polska Partia Ludowa kandydowała tylko w okręgach jednomandatowych i, biorąc pod uwagę wybory samorządowe, nie

⁷ *Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai '96. Lietuvos lenkų rinkimų akcija*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www.3.lrs.lt/n/rinkimai/seim96/partr2l.htm-22.htm>, 28 XI 2011.

mogła liczyć na więcej niż ok. 2000 głosów. W tych wyborach AWPL dostała prawie dwukrotnie więcej głosów niż w poprzednich – 3,79%. Niewykluczone, że wpływ na taki wynik miały głosy Rosjan. Waldemar Tomaszewski dostał 63,02% głosów, co stanowiło o 2849 głosów więcej niż w poprzednich wyborach. Jednocześnie jego konkurent Artur Płockszto dostał dwa razy mniej głosów (923) niż poprzednio (1901). W okręgu szyrwińsko-wileńskim w tych wyborach kandydowała mer rejonu wileńskiego Leokadia Poczykowska. Jan Gabriel Mincewicz, do którego do tej pory „należał” ten okręg, został „zepchnięty” do okręgu Nowej Wilejki, co spowodowało, że nie dostał się do Sejmu.

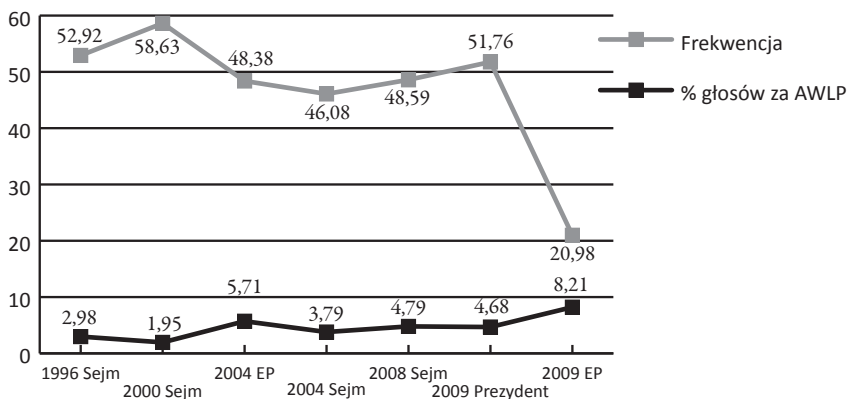
W 2008 r. AWPL do wyborów do sejmiku znowu szła w *quasi*-koalicji z organizacją litewskich Rosjan, jednak tym razem nie ze Związkiem Rosjan Litwy, a z Aliansem Rosjan (AR), powstałym z rozłamowców ze ZRL. To były pierwsze wybory, w których AWPL bardzo zbliżyła się do 5-procentowego progu wyborczego (dostała 4,79% głosów). Ogólna frekwencja wyborcza wyniosła wtedy 48,59%. W jednomandatowym okręgu wileńsko-solecznickim Waldemar Tomaszewski dostał 61,33% głosów. W jednomandatowym okręgu szyrwińsko-wileńskim kandydował przez ZPL Michał Mackiewicz i była mer rejonu wileńskiego Leokadia Poczykowska, która po konflikcie z Waldemarem Tomaszewskim nie była już popierana przez AWPL. Michał Mackiewicz dostał 29,48% głosów, Leokadia Poczykowska – 3,83% i została na siódmym miejscu.

W tych wyborach AWPL zdołała wyraźnie skoncentrować siły i zmobilizować swoich wyborców. Po raz pierwszy wyraźnie zbliżyła się do 5-procentowego progu wyborczego, co dodatkowo dałoby AWPL 2-4 miejsca w sejmiku. Wiedząc, że polska mniejszość narodowa na Litwie stanowi ok. 6% ludności kraju, można było przypuszczać, że jest to możliwe, a obserwując działania AWPL – że partia taki właśnie cel stawia sobie na przyszłość, co potwierdziła kompania wyborcza i rezultaty wyborów z 2012 r.

Wybory prezydenckie 2009 r., w których wystartował Tomaszewski, były z zasady próbą przed wyborami do Parlamentu Europejskiego. W tym czasie mocno już zaczęło rosnąć napięcie w stosunkach polsko-litewskich z powodu Karty Polaka. Główna Komisja Wyborcza i najważniejsze partie na Litwie nie mogły dojść do porozumienia, czy posiadacz Karty Polaka może startować na stanowisko wymagające przysięgi. Szanse Tomaszewskiego w czasie kampanii wyborczej, która była bardzo nudna z powodu zmiany ustawy wyborczej i w związku z tym silnego ograniczenia reklamy, były oceniane na małe, gdyż sondaże wskazywały, że może dostać ok. 0,5-2% poparcia. Jednak wynik był zaskakujący i Waldemar Tomaszewski dostał 65 255 głosów (4,68%). Frekwencja wyborcza osiągnęła 51,76%.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego 2009 r. AWPL zaskoczyła wszystkich wynikiem. Dostała 8,42% głosów i wywalczyła 1 miejsce w Parlamencie Europejskim. Było to przede wszystkim rezultatem bardzo niskiej frekwencji na Litwie, która wyniosła zaledwie 20,98%. Tym samym frekwencja w okręgu rejonu wileńskiego i solecznickiego była znacznie większa (odpowiednio 34,81% i 41,41%). Sytuację tę przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Zależność pomiędzy procentową liczbą głosów i ogólną aktywnością wyborców w wyborach prezydenckich 2009 r.

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Wybory do sejmu 2012 r. odbywały się w czasie, gdy stosunki polsko-litewskie były już dość napięte. Wiele wzajemnych kontaktów zostało zamrożonych. Prezydent Litwy Dalia Grybauskaitė nie pojechała na obchody Dnia Niepodległości Polski, choć był to już tradycyjny wyjazd prezydenta Litwy do Polski; a Polska otwarcie deklarowała, że czeka na zmianę rządu Litwy⁸. W wyborach AWPL występowała w *quasi*-koalicji z Aliansem Rosjan, Ludową Partią Litwy (Kazimiera Prunskienė) i jeszcze trzydziestoma organizacjami społecznymi⁹. To były pierwsze wybory, w których AWPL przekroczyła 5-procentowy próg wyborczy, co w konsekwencji dało partii 5 mandatów z listy wyborczej i dodatkowo 3 z okręgów jednomandatowych. AWPL dostała o 5292 głosy więcej niż w 2011 r. w wyborach samorządowych. Można przypuszczać, że decydujący wpływ na ostateczny wynik wyborczy AWPL miała Partia Ludowa Litwy, ponieważ na jej lidera Vaidotasa Prunskusa (syna byłej premier Kazimierzy Prunskienė) oddano 3498 głosów pierwszeństwa¹⁰. Około 1200 głosów więcej uzyskano w Wilnie. Resztę, ok. 582 głosy, zdobyto w całej Litwie, widąc niewielki wzrost liczby głosów oddanych na AWPL w niektórych okręgach wy-

⁸ *Spór z Litwą. Politycy mówią o dyplomatycznym bojkocie*, Money.pl, 17 IV 2012, [online] <http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artukul/spor;z;litwa;politycy;mowia;o;dyplomatyczny-m;bojkocie,195,0,1068995.html>, 11 VII 2013; B. Komorowski: *Lietuvos lenkų padėtis gali pasikeisti po rinkimų*, Delfi, 16 III 2012, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/bkomorowskis-lietuvos-lenku-padetis-gali-pasikeisti-po-rinkimu.d?id=56815169>, 16 III 2012.

⁹ *Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus*, AWPL, [online] http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=386%3Awywiad-ze-zbig-niewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wiciaskim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt, 11 VII 2013.

¹⁰ *Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Kandidatų pirmumo balsai*, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2012, [online] http://www.vrk.lt/2012_seimo_rinkimai/output_lt/rezultatai_daugia-mand_apygardose/partijos_pirmumo_balsai4135.html, 12 VII 2013.

borczych. Dla przykładu, w okręgu nr 60 (Jonawa) w 2008 r. w wyborach do sejmiku AWPL uzyskała 36 głosów, a w 2012 r. – już 127. W okręgu nr 65 (Kowno-Kiejdany; była Lauda) w 2008 r. – 22, a w 2012 r. – 67 głosów. Jednak najwyraźniejszy wzrost widoczny był w Kownie, gdzie dla przykładu w okręgu nr 11 (Šilainių) w 2008 r. uzyskała 24 głosy, a w 2012 r. – 61. W okręgu nr 13 (Centro) w 2008 r. – 21 głosów, a w 2012 r. – 74. W okręgu nr 14 (Žaliakalnis) odpowiednio 13 i 67 głosów, a w okręgu nr 15 (Kalniūnai) 19 i 91 głosów itd. Ponieważ Kowno jest drugim pod względem wielkości miastem na Litwie, liczba głosów w tym mieście oddana na AWPL miała wyraźny wpływ na ostateczny wynik partii.

3. ANALIZA WYNIKÓW WYBORÓW AWPL NA LITWIE

Można stwierdzić, że od 2004 r. AWPL zaczyna wchodzić we współpracę z rosyjskimi partiami w wyborach w okręgu wielomandatowym. Współpraca z rosyjskimi działaczami została nawiązana już w 1995 r. w wyborach samorządowych. Co prawda należy zaznaczyć, że formalnie koalicja ta była zawiązana tylko w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r., kiedy została oficjalnie zatwierdzona i nosiła nazwę „Kartus mejs”¹¹, oraz w wyborach samorządowych w 2011 r. pod nazwą „Blok Waldemara Tomaszewskiego”¹². W innych przypadkach zawsze była to *quasi*-koalicja. Jednocześnie w okręgach jednomandatowych ci sami przedstawiciele Związku Rosjan Litwy z listy wyborczej AWPL startowali jako przedstawiciele ZRL¹³. O istnieniu takiej *quasi*-koalicji można się przekonać, porównując listy kandydatów z różnych wyborów, w których ZRL startował oddzielnie¹⁴ lub w formalnej koalicji¹⁵, z *quasi*-koalicyjną listą kandydatów AWPL w 2004 r.¹⁶ Podobna sytuacja zaistniała w późniejszych wyborach do sejmiku w 2008 r., kiedy *quasi*-koalicja została zawarta z Aliansem Rosjan, który powstał po rozłamie w Związku Rosjan Litwy w 2002 r. O tym można się przekonać, pa-

¹¹ *Coalition between the Electoral Action of Lithuania's Poles and Lithuanian Russian Union „Together we are strong”*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/euro/kandidatai/kand_part_e_1785.htm, 28 XI 2011.

¹² *Number of cast votes in Lithuania by Party, coalition*, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, [online] http://www.vrk.lt/2011_savivaldybiu_tarybu_rinkimai/output_en/rinkimu_diena/stat1.html, 23 VII 2013.

¹³ *Kandidato anketa. Sergej Dmitrijev*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/kandidatai/kand_anketa_1_295377.htm, 28 XI 2011.

¹⁴ *Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai '96. Lietuvos...*

¹⁵ *Coalition between the Electoral Action of Lithuania's Poles...; Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2000, A. Brazauskio socialdemokratinė koalicija, Lietuvos rusų sąjunga*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/kandpartl.htm-671.htm>, 28 XI 2011.

¹⁶ *Elections to the Seimas of the Republic of Lithuania '2004, Lithuanian Poles' Electoral Action*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/kandidatai/kand_part_e_1832.htm, 28 XI 2011.

trząc na listę wyborczą AWPL¹⁷ i wiedząc, że nr 3 na liście AWPL: Irina Rozova i nr 7: Rimantas Mačiulaitis we wcześniejszej Radzie Kłajpedy prezentowali Alians Rosjan, a Tamara Lochankina jest obecnie liderem Aliansu. Z reguły podobnie listy wyborcze były tworzone także w wyborach samorządowych 1995 r. w Wilnie i Kłajpedzie, gdzie na liście wyborczej AWPL byli też Rosjanie, którzy później utworzyli oddzielną partię rosyjską.

Tautinių mažumų ir lietuvių bendrijų sąrašas nr
Lista mniejszości narodowych i wspólnot litewskich nr
Список национальных меньшинств и литовских общин №

8

1. Waldemar Tomaszewski	9. Leonard Talmont	17. Владимир Власов
2. Ирина Розова	10. Вячеслав Карманов	18. Beata Maluszycka
3. Jan Gabriel Mincewicz	11. Zbigniew Jedziński	19. Jarosław Kamiński
4. Ольга Горшкова	12. Андрей Ершов	20. Renata Cytacka
5. Tadeusz Andrzejewski	13. Rimantas Mačiulaitis	21. Grzegorz Sakson
6. Тамара Лоханкина	14. Maria Pucz	22. Jurgita Nausėdienė
7. Józef Kwiatkowski	15. Vaigutis Stančikas	23. Renata Sobieska
8. Олег Давидюк	16. Zdzisław Palewicz	24. Maria Rekś

Birželio 7 d. atiduokim savo balsą už sąrašą nr 8
7 czerwca oddajmy swój głos na listę nr 8
7 июня проголосуем за список № 8

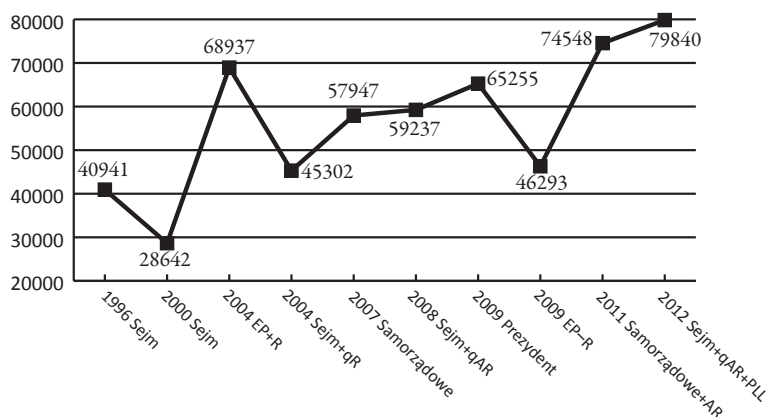
8 LIETUVOS LENKŲ RINKIMŲ AKCIJA

¹⁷ Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2008, Lietuvos lenkų rinkimų akcija, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, [online] http://www.vrk.lt/rinkimai/400_lt/KandidatuSarasai/RinkimuOrganizacija3453.html, 28 XI 2011.

Tu można postawić pytanie: dlaczego tworzone są takie wyborcze połączenia? AWPL ciągle brakuje głosów, żeby przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy w wyborach do sejmu, choć Polaków na Litwie jest ok. 6%. Dla oficjalnej koalicji próg wyborczy jest jeszcze wyższy – 7%, a więc ok. 90 tys. głosów przy ok. 50-procentowej frekwencji. AWPL i ZRL – biorąc pod uwagę najlepsze do tej pory wyniki w wyborach parlamentarnych w 1996 r. i samorządowych w roku 1995 – mogą liczyć razem na ok. 63-64 tys. głosów, a więc blisko 5-procentowego progu, który przy ok. 50-procentowej frekwencji równy jest mniej więcej 65 tys. głosów (właśnie tyle zdobył Waldemar Tomaszewski w wyborach prezydenckich 2009 r., jednak stanowiło to 4,68% głosów). Obliczenia te opierają się na wynikach wyborów do sejmu w 1996 r. (które były najlepsze dla AWPL jak do tej pory), kiedy partia zdobyła 40 941 głosów, co stanowiło 2,98%, a ZRL – 22 395 głosów, co stanowi 1,63%. Razem było to ok. 63 336 głosów, co oznaczałoby przybliżenie do 5-procentowego progu wyborczego, jednak nie do 7-procentowego, który by w tej sytuacji obowiązywał. Biorąc pod uwagę inny wariant, wybory samorządowe 1995 r., w których AWPL miała najlepsze jak dotąd wyniki, w sześciu głównych samorządach (które są podstawą potencjału wyborczego AWPL) uzyskano ok. 62 tys. głosów. Z tego wynika, że formalna koalicja AWPL-ZRL nie gwarantowałaby przekroczenia wymaganego 7-procentowego progu wyborczego. Dlatego znaleziono inne rozwiązanie, które można nazywać *quasi*-koalicją, gdy przedstawiciele ZRL są wpisani na listę wyborczą AWPL.

Wykres 5 przedstawia całkowitą liczbę głosów uzyskaną przez AWPL w poszczególnych wyborach.

Wykres 5. Liczba głosów uzyskanych przez AWPL w wyborach na Litwie*

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

*EP+R – wybory do Parlamentu Europejskiego w koalicji ze Związkiem Rosjan Litwy

+qR – *quasi*-koalicja ze Związkiem Rosjan Litwy

+qAR – *quasi*-koalicja z Aliansem Rosjan

EP-R – wybory do Parlamentu Europejskiego bez jakiegokolwiek koalicji

+AR – formalna koalicja z Aliansem Rosjan

Analizując powyższy wykres i obserwując dalsze wydarzenia, gdy czasem AWPL wchodzi w koalicję lub *quasi*-koalicję z rosyjskimi partiami, a czasem nie, można sądzić, że w ten sposób partia „sprawdza”, jak zachowują się jej wyborcy w takich sytuacjach. Patrząc na sytuację z punktu widzenia Polski i biorąc pod uwagę całokształt stosunków polsko-rosyjskich, można byłoby spodziewać się negatywnej reakcji Polaków i odwrócenia się od AWPL. Jednak na Litwie sytuacja pod tym względem jest inna. Skomplikowana historia tego regionu, a szczególnie okres radziecki, zostawiła swój ślad w pojmowaniu swej tożsamości przez Polaków na Litwie. Z badań wynika, że na Litwie tożsamość Polaka jest bardzo złożona i kompleksyjna, oparta na wielu czynnikach, a język nie jest tu elementem najistotniejszym¹⁸. Dlatego można wnioskować, że z tego powodu w środowisku polskiej mniejszości narodowej na Litwie koalicja polskiej partii z partią rosyjską nie jest odbierana negatywnie, najwyżej neutralnie.

Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego 2004 r., w których AWPL startowała w oficjalnej koalicji z ZRL, były zaskakujące. Lista dostała 68 937 głosów, co oznacza, że taki „związek” pozwalałby przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy w wyborach do sejmu, które odbyły się jesienią tego roku. Jednak owa *quasi*-koalicja nie uzyskała spodziewanych rezultatów, gdyż zdobyła wówczas 45 302 głosy, tj. tylko 3,79%. Można przypuszczać, że rosyjska mniejszość po prostu nie wiedziała o „planach” ich partii. Jak bowiem wynika z wykresu 5, wtedy, gdy była tworzona formalna i nagłośniona koalicja, wyniki były wyraźnie lepsze.

Warto zwrócić uwagę na skład koalicyjnej listy wyborczej AWPL. W wyborach do Parlamentu Europejskiego 2004 r. lista koalicyjna AWPL i ZRL była stworzona bardzo równomiernie. Na pierwszym miejscu był przedstawiciel ZRL, następnie dwa miejsca należały do przedstawicieli AWPL, a później na przemian do przedstawicieli ZRL i AWPL. W następnych *quasi*-koalicjach AWPL przedstawiciele Rosjan mieli wyraźnie gorsze pozycje, co może wskazywać na poczucie ważności i wzrastające ambicje AWPL. Mogło być to powodem nieporozumień, które w końcu spowodowały, że w 2008 r. w wyborach do sejmu ZRL startował oddzielnie, a AWPL stworzyła *quasi*-koalicję z inną rosyjską partią – Aliansem Rosjan, której pozycje na wspólnej liście były jeszcze gorsze.

4. ILE WYBORCÓW NA LITWIE MA AWPL?

Po zaskakujących wynikach w wyborach samorządowych 2011 r. i wyborach do sejmu 2012 r. często stawia się pytania – ile maksymalnie głosów AWPL może zdobyć? jaki jest limit jej liczby głosów? jak udało się jej przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy w wyborach do sejmu? Patrząc na wykres 5, który przedstawia, ile głosów AWPL dostała na całej Litwie, wyraźnie wyróżnia się bardzo niski rezultat w wyborach do sejmu 2000 r., który jest najprawdopodobniej spowodowany rozłamem w politycznej elicie polskiej mniejszości na Litwie i brakiem jednolitego stanowiska wobec wyborców.

¹⁸ D. Daukšas, *Pase įrašyti tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos*, „Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos” 2008, nr 8, s. 57-72.

Zwróćmy również uwagę na porównanie rezultatów wyborów do Parlamentu Europejskiego 2004 r. i 2009 r., które są przedstawione na wykresie 5. Ponieważ w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 r. AWPL szła w koalicji z ZRL i dostała 68 937 głosów, a w 2009 r. – bez i zyskała 46 293 głosy, można przypuszczać, że znaczący wpływ na rezultat miały głosy Rosjan litewskich. Jeżeli zakładamy, że na rosyjskie partie na Litwie może głosować ok. 22 tys. wyborców (tyle głosów zostało oddanych na ZRL w wyborach do sejmiku 1996 r., które były najlepsze dla Związku Rosjan Litwy (i AWPL)), to ta różnica będzie wynosiła właśnie ok. 22 tys. głosów.

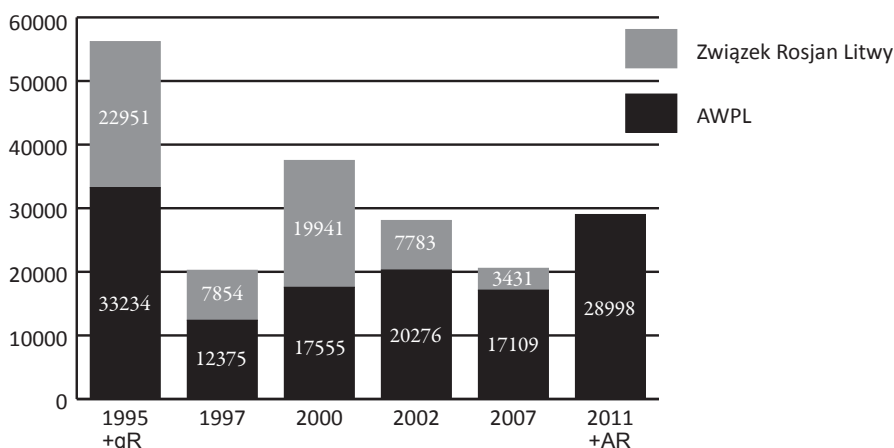
Można też przypuszczać, że nienagłośniona koalicja (*quasi*-koalicja) z rosyjską partią nie pozwala maksymalnie wykorzystać potencjału wyborczego wyborców narodowości rosyjskiej i rezultat w takiej sytuacji jest gorszy niż w przypadku formalnej i ogłoszonej koalicji. Może o tym świadczyć znacznie gorszy wynik wyborów do sejmiku 2004 r. w porównaniu z wyborami do Parlamentu Europejskiego z tego samego roku (frekwencja była prawie taka sama – 48,38% i 46,08%) oraz porównanie wyników wyborów samorządowych 2011 r., w których AWPL startowała w formalnej koalicji z Aliansem Rosjan, z wyborami samorządowymi w 2007 r., kiedy AWPL występowała samodzielnie. Jednak autor artykułu przypuszcza, że taka „gra” z koalicjami na początku miała na celu sprawdzenia możliwości wyborczych i jednocześnie przyzwyczajanie rosyjskich wyborców do głosowania na punkt, który w biuletynie wyborczym zaznaczony jest jako AWPL. Właśnie w wyborach samorządowych 2011 r., w których sam fakt koalicji nie miał znaczenia dla rezultatu wyborczego AWPL (w południowo-wschodniej Litwie w określonych samorządach AWPL i tak dominuje), została utworzona oficjalna koalicja, a już w wyborach do sejmiku 2012 r. była stworzona koalicja nieformalna (plus dodatkowa partia „litewska”) i to pozwoliło AWPL przekroczyć 5-procentowy próg wyborczy oraz uzyskać 5 mandatów z listy wyborczej. Warto zaznaczyć, uwzględniając nagłośnienie koalicji czy *quasi*-koalicji oraz jego brak, że w ostatnich wyborach do sejmiku było już dość szeroko rozpowszechnione, że lista AWPL jednoczy nie tylko Polaków na Litwie, ale i inne narodowości oraz Litwinów. To wywołało niezadowolenie ze strony innych partii, gdyż uważano, że AWPL w taki sposób prowadzi nieuczciwą walkę polityczną, ponieważ takie zjednoczenie faktycznie oznaczało koalicję, a dla koalicji są inne zasady wyborcze. Zaczęto nawet twierdzić, że w ustawie wyborczej na Litwie istnieje luka.

5. ROLA GŁOSÓW ROSJAN

Jak już wspomniano wcześniej, duży wpływ na ostateczny wynik głosowania na AWPL w okręgu wielomandatowym mają głosy Rosjan. Takie stwierdzenie opiera się na analizie wyników wyborów samorządowych 1995 r. i 2011 r., kiedy AWPL startowała w „związku” z Rosjanami, oraz faktu, że w 1995 r. AWPL startowała w wyborach samorządowych Kłajpedy, chociaż liczba Polaków jest tam znikoma, a największą mniejszością narodową są tam Rosjanie. W związku z tym nasuwa się pytanie, co łączy AWPL i Rosjan oraz jaką rolę odgrywają głosy Rosjan w wynikach wyborczych AWPL. Wiadomo, że wybory 1995 r. były najlepsze w historii AWPL, a partii rosyjskiej w tym czasie jeszcze nie było.

Wykres 6 przedstawia składową liczbę głosów oddanych w wyborach samorządowych Wilna. Jak już wspomniano wcześniej, w 1995 r. AWPL startowała, mając na swojej liście przedstawicieli rosyjskiej mniejszości (1995+qR), a w 2011 r. – w koalicji z Aliansem Rosjan. Z wyników widać, że w 2002 r., kiedy AWPL, startując samodzielnie, osiągnęła najlepszy wynik, uzyskuje ponad 20 tys. głosów. Ponadto z wykresu wynika, że Rosjanie też mogą uzyskać podobną liczbę głosów. Z tego możemy wnioskować, że skutecznie aktywując swych wyborców, AWPL w koalicji z Rosjanami razem może uzyskać do ok. 40 tys. głosów w Wilnie, co stanowiłoby maksymalny potencjał w tym mieście.

Wykres 6. AWPL i Związek Rosjan w Wilnie

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Kłajpeda jest wielonarodowym i strategicznym miastem Litwy oraz portem na morzu Bałtyckim. Historycznie to miasto należało do Litwy bardzo krótko – tylko w czasie międzywojennym. Wszystkie wstrząsy wojenne i powojenne spowodowały, że rdzennej ludności jest w tym mieście bardzo mało. Według spisu ludności z 2001 r. w Kłajpedzie żyło ok. 193 tys. mieszkańców, z czego 71,3% stanowili Litwini, 21,3% – Rosjanie, 2,4% – Ukraińcy, 1,9% – Białorusini i 0,4% – Polacy¹⁹. A według spisu z 2011 r. było to 162,3 tys. mieszkańców, z czego Litwini stanowili już 73,8%, Rosjanie – 19,6%, Ukraińcy – 1,9%, Białorusini – 1,66% i Polacy – 0,3%²⁰. Jak widać z tych spisów, Rosjanie są największą mniejszością narodową w Kłajpedzie, a Polacy stanowią tylko znikomą część mieszkańców miasta. Jednak ciekawostką jest fakt, że w wyborach samorządowych 1995 r. AWPL, startując w Kłajpedzie jako oddzielna partia, zdobyła 6478 głosów, czyli 12,71%,

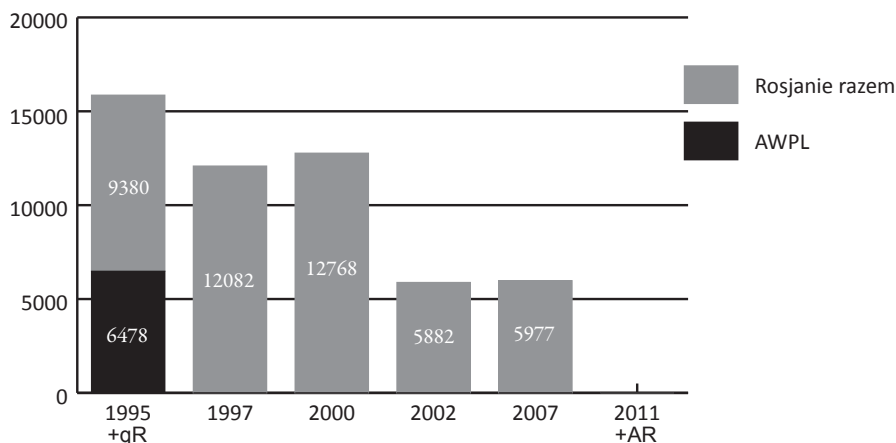
¹⁹ 2001 m. surašymas: Lietuvos tautinė sudėtis vienaalytiškiausia, Lietuvos statistikos departamentas, [online] http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/2002_10_17.pdf, 4 XII 2011.

²⁰ Lietuvos gyventojai pagal tautybę savivaldybėse, 2011 m. surašymas, Lietuvos statistikos departamentas, [online] http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyventojai_pagal_tautybe_savivaldybese.xls/3b346c37-b28f-4dcc-9836-874b6ea951f7, 12 VII 2013.

i wywalczyła 4 mandaty w Radzie Kłajpedy. Analizując precyzyjnie wynik wyborów w Kłajpedzie, możemy zauważyć, że wszyscy przedstawiciele listy wyborczej AWPL byli narodowości rosyjskiej i właśnie oni później utworzyli Związek Rosjan Litwy, a jeszcze później Alians Rosjan. Możemy zatem stwierdzić, że już wtedy AWPL prowadziła ścisłą współpracę z politykami narodowości rosyjskiej i faktycznie tworzyła *quasi*-koalicję.

Późniejsze rezultaty wyborów w Kłajpedzie wskazują, że Rosjanie mogą dać ok. 12-13 tys. głosów. Co prawda w ostatnich wyborach liczba głosów oddanych na partie rosyjskie znacznie spadła, jednak nie znaczy to, że nie ma odpowiedniego potencjału w tym mieście. Spadek mógłby być tłumaczony szybkim asymilowaniem się Rosjan na Litwie²¹. Jak pokazują badania socjologiczne, Rosjanie na Litwie nie odczuwają dyskryminacji²², są najbardziej zintegrowaną mniejszością, mającą najmniej „pretensji” do Litwy²³. Fakt, że w Kłajpedzie Polaków jest niewielu, a główną mniejszością narodową są Rosjanie, spowodował, że w wyborach samorządowych 2011 r. w Kłajpedzie Alians Rosjan i Związek Rosjan Litwy startowały oddzielnie, a nie w koalicji z AWPL, jak to się wówczas stało na Wileńszczyźnie. Jednak o tym, że Kłajpeda ma strategiczne znaczenie dla AWPL w wyborach na Litwie świadczą plany otwarcia tam biura partii²⁴.

Wykres 7. AWPL i głosy Rosjan w Kłajpedzie

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

²¹ N. Zverko, *Lietuvos rusakalbiai – už antrą valstybinę kalbą*, Delfi, 24 IX 2010, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-rusakalbiai-uz-antra-valstybine-kalba.d?id=36872357>, 4 XII 2011.

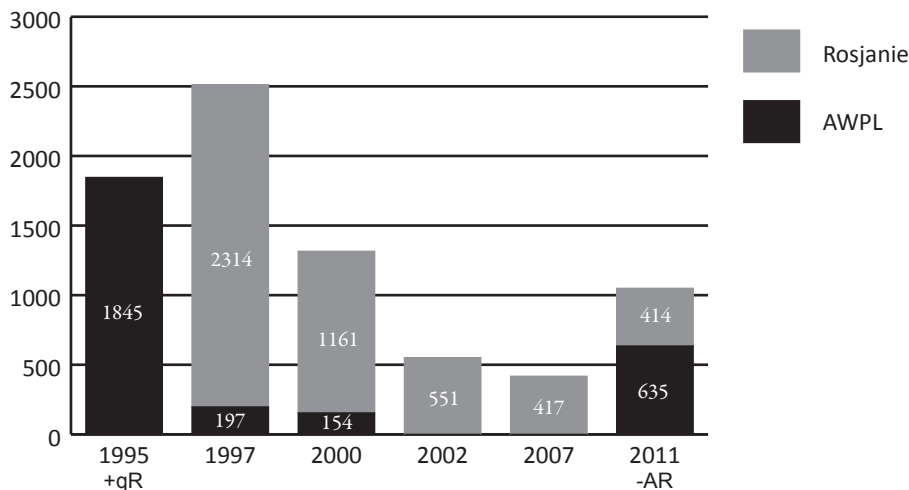
²² EU-MIDIS. *European Union Minorities and Discrimination Survey*, Vienna 2009, s. 177.

²³ E. Dirgyte, *Lietuvos rusai nesijaučia skriaudžiami, bet Kremlius uoliai gina jų teises*, Delfi, 13 XI 2009, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-rusai-nesijaučia-skriaudžiami-bet-kremlius-uoliai-gina-ju-teises.d?id=25678709>, 4 XII 2011.

²⁴ *Najważniejszy jest duch jedności i wzajemnego zrozumienia*, AWPL, [online] http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=47%3AAnajwazniejszy-jest-duch-jednoci-i-wzajemnego-zrozumienia&catid=42%3AAktualia&Itemid=59&lang=pl, 6 XII 2011.

Wisaginia jest innym specyficznym miastem Litwy. Specyfika ta przede wszystkim polega na tym, że to jest nowe miasto, stworzone w 1975 r. dla pracowników wybudowanej tam elektrowni atomowej. Większość pracowników i specjalistów posiadających odpowiednie kwalifikacje przyjechała z Rosji i innych republik radzieckich. Dlatego większa część Wisaginii jest rosyjskojęzyczna. Według powszechnego spisu ludności z 2011 r. Rosjan w Wisaginii jest ok. 52%, Litwinów – 18%, Białorusinów – 9,9%, Polaków – 9,3%, Ukraińców – 5,1%. Jednak drugą cechą charakterystyczną tego miasta jest to, że pomimo iż większość mieszkańców jest rosyjskojęzyczna, rosyjskie partie mają tam stosunkowo bardzo niskie poparcie, a najwięcej głosów uzyskują partie „litewskie”. Podobnie jak w przypadku Kłajpedy, w Wisaginii w 1995 r. w wyborach samorządowych z listy AWPL startowali głównie Rosjanie. W 2011 r. żadnego „związku” z Rosjanami w Wisaginii nie było, a wynik świadczy o tym, ile głosów samodzielnie może uzyskać AWPL. Z wykresu 8 widać, że w Wisaginii potencjał rosyjskich głosów wynosi ok. 2300, a AWPL – 635. Razem stanowi to prawie ok. 3 tys. głosów.

Wykres 8. AWPL i głosy Rosjan w Wisaginii

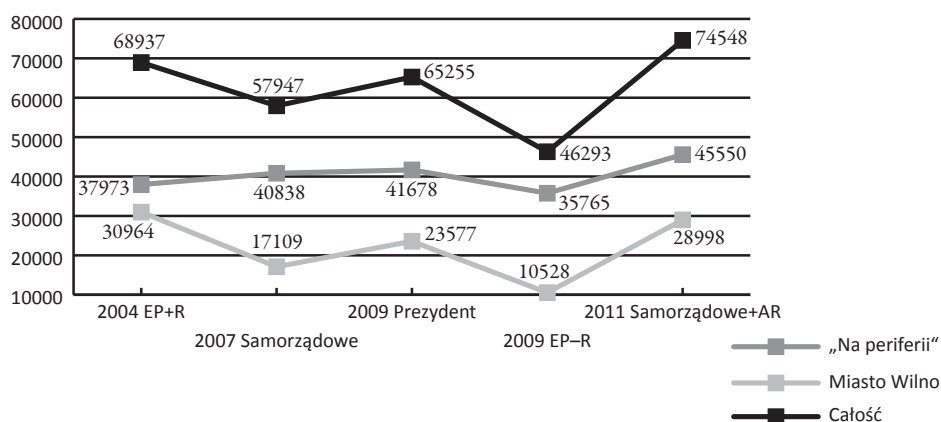
Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

6. ROLA WILNA W REZULTATACH WYBORCZYCH AWPL

W analizie i zrozumieniu potencjału wyborczego AWPL bardzo ważną, a może nawet decydującą rolę odgrywa Wilno. Wilno jest największym miastem Litwy, liczy ok. 524 tys. (554 tys. według danych z 2001 r.) mieszkańców. Skład narodowościowy miasta jest następujący: 63,5% (57,8% w 2001 r.) stanowią Litwini, 16,4% (18,7% w 2001 r.) – Polacy, 11,9% (14% w 2001 r.) – Rosjanie, 3,4% (4% w 2001 r.) – Białorusini, 0,4% (0,5% w 2001 r.) – Żydzi, reszta – inne narodowości. Jeżeli Polacy,

zaokrąglając, stanowią ok. 17% mieszkańców Wilna, to w przeliczeniu jest to ok. 90 tys. osób. Jeżeli, zgodnie z danymi Departamentu Statystyki Litwy, w 2011 r. na Litwie mieszkało 200 tys. Polaków²⁵, to znaczy, że w Wilnie żyje prawie połowa litewskich Polaków. Oznacza to, że w wyborach głosy Polaków z Wilna są dla AWPL bardzo ważne i mogą w dużym stopniu wpłynąć na ostateczny ich wynik. Porównanie wpływu głosów Polaków mieszkających w Wilnie na końcowy rezultat AWPL w wyborach na Litwie przedstawione zostało na wykresie 9. Jak widać, istnieje bezpośrednia korelacja pomiędzy ogólnymi rezultatami AWPL a wynikami w Wilnie, tymczasem wpływ „peryferiów”, tj. samorządów zdominowanych przez AWPL, na końcowy rezultat jest ograniczony.

Wykres 9. Głosy AWPL w całości na Litwie i w Wilnie

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Wykres 10 przedstawia liczbę głosów oddawanych na AWPL w samorządzie Wilna w poszczególnych latach. Z wykresu wynika, że najbardziej wyróżniają się wyniki wyborów w latach 1995 i 2011, kiedy AWPL startowała w koalicji z Rosjanami.

Znaczenie Wilna w wyborach jeszcze raz potwierdza poniższy wykres 11. Jak widać, w 2007 r., pomimo mniejszej liczby głosów zebranych w Wilnie, a wyraźnego wzrostu liczby głosów innych samorządach, w których głównie głosuje się za AWPL, ogólny wynik wyborów był niższy aniżeli w 2009 r. w wyborach prezydenckich, kiedy wzrost głosów oddanych w Wilnie, pomimo spadku w innych samorządach, przeważał wynik ogólny.

Jak widać z powyższej analizy, zależność jest bezpośrednia i głosy mieszkańców Wilna stanowią przynajmniej jedną trzecią wszystkich głosów oddanych na AWPL. Wiedząc, ile głosów AWPL zbiera w całości na Litwie i osobno w Wilnie, można w przybliżeniu policzyć, ile głosów zostaje „na peryferiach”, tj. w tych kilku samorzą-

²⁵ Lietuvos gyventojai pagal tautybę savivaldybėse...

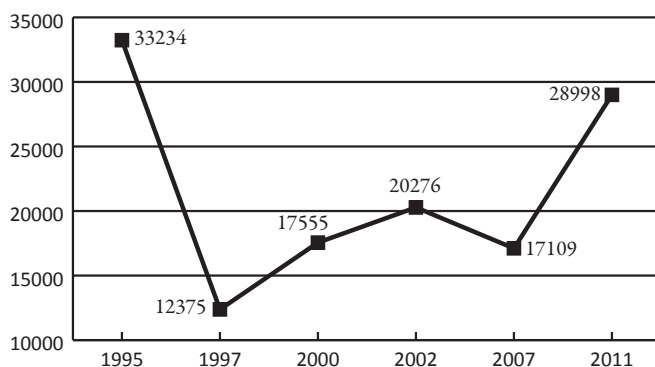
dach, w których AWPL ma pewne pozycje (rejon wileński, solecznicki, trocki, święciański i szyrwiński). Te wyliczenia przedstawione zostały w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba głosów oddanych na AWPL

	2004 r., EP + R	2007 r., wybory samorządowe	2009 r., wybory prezydenckie	2009 r., EP-R	2011 r., wybory samorządowe + AR	2012 r., wybory do sejmiku + qAR + PLL
Całość	68 937	57 947	65 255	46 293	74 548	79 840
Wilno	30 964	17 109	23 724	10 528	28 998	30 207
„Peryferie”	37 973	40 838	41 531	35 765	45 550	49 633

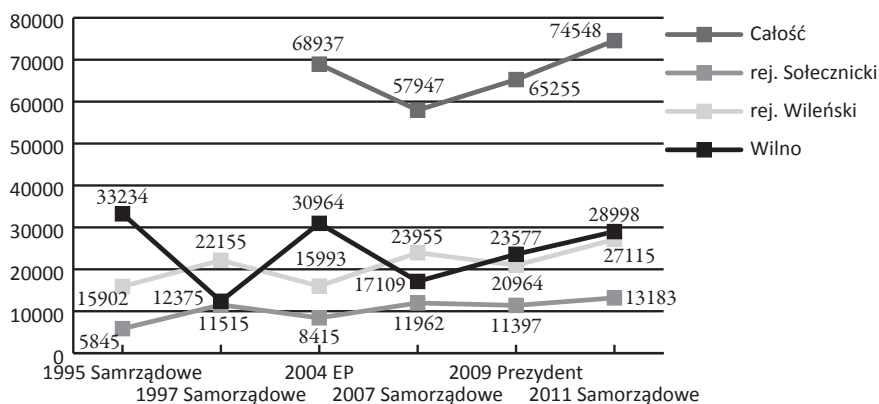
Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Wykres 10. Liczba głosów za AWPL w Wilnie w wyborach samorządowych

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Wykres 11. Głosowanie na AWPL w oddzielnych samorządach

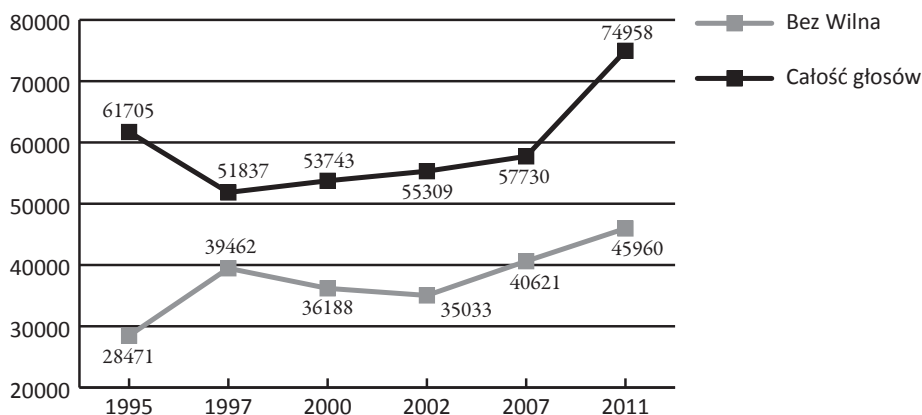

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Na podstawie liczb przedstawionych w tabeli 2 możemy wytłumaczyć sukces AWPL w ostatnich wyborach samorządowych 2011 r. i wyborach do sejmu 2012 r. Obliczenia wskazują, że w tych latach AWPL udało się „aktywować” swoich wyborców „na peryferiach” i w Wilnie jednocześnie. Z tabeli wynika również, że „na peryferiach” AWPL ma ok. 40-45 tys. wyborców, a w Wilnie ok. 20 tys., którzy w odpowiednich okolicznościach są gotowi głosować na partię. Podobną liczbę wskazują także wyniki wyborów samorządowych z 2002 r., przedstawione na wykresie 6. W tych wyborach AWPL, startując samodzielnie, zebrała w Wilnie ok. 20 tys. głosów, a razem z partiami rosyjskimi zyskała nawet do 40 tys. głosów. Najprawdopodobniej taka koalicja nie wszystkim wyborcom odpowiada, i to prawdopodobnie przede wszystkim wyborcom rosyjskim, ponieważ wyniki wyborów 1995 r. i 2011 r. wskazują, że wtedy zbiera ona mniej więcej 30 tys. głosów. Odpowiednie okoliczności ogólnie wpływające na stosunki polsko-litewskie, które od 2008 r. zaczęły się drastycznie pogarszać, oznaczają tu aktywację i naświetlenie pewnych problemów. Takie obliczenia potwierdzają również mechaniczne sumowanie głosów oddanych na AWPL w sześciu podstawowych samorządach, które stanowią potencjał wyborczy partii.

Podsumowując, można stwierdzić, że AWPL samodzielnie może zebrać ok. 65 tys. głosów: ok. 45 tys. głosów na „peryferiach” i ok. 20 tys. głosów w Wilnie. Właśnie taki rezultat mniej więcej uzyskał Waldemar Tomaszewski, kandydując na stanowisko prezydenta Litwy. Oczywiście ten rezultat może być polepszony, jeżeli zwiększy się aktywność potencjalnych wyborców AWPL, którzy zazwyczaj nie uczestniczą w wyborach. Jednak, jak pokazuje wykres 2, frekwencja Polaków w wyborach i tak jest wyższa niż średnia krajowa, więc możliwość zwiększenia aktywności jest znacznie wyczerpana.

Wykres 12. Głosy oddane na AWPL w sześciu głównych samorządach

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

7. WYNIKI AWPL W WYBORACH NA LITWIE A STOSUNKI POLSKO-LITEWSKIE

Patrząc na wykres 3, można zauważyć bezpośrednią zależność pomiędzy liczbą głosów oddanych na AWPL a stosunkami polsko-litewskimi. Kiedy stosunki polsko-litewskie ulegają pogorszeniu, polscy wyborcy mobilizują się, by aktywniej uczestniczyć w wyborach, co odzwierciedla się w końcowym rezultacie. I odwrotnie, kiedy w mediach nie ma informacji o stosunkach polsko-litewskich (jak np. w latach 2000-2002), liczba wyborców AWPL maleje.

Samodzielnie AWPL nie jest w stanie przekroczyć 5-procentowego progu wyborczego, gdyż, jak wynika z wyliczeń, będzie ona balansować na tej granicy. W dodatku ciągła aktywacja wyborców wymaga dużych nakładów, co jest bardzo męczące, a przesada może spowodować, że część wyborców odwróci się od AWPL. To potwierdzają również ostatnie wyniki z wyborów do sejmiku 2012 r. Dlatego zrozumiała jest próba „jednoczenia się” z innymi partiami, które przede wszystkim reprezentują mniejszości narodowe na Litwie. Jak na razie AWPL „łączy się” z rosyjskimi partiami. Partii prezentujących inne mniejszości narodowe na Litwie obecnie nie ma. Dlatego niewykluczone jest, że w następnych latach możliwe będzie „łączenie się” i na innych podstawach. O tym, że AWPL jest pod tym względem „elastyczna”, świadczą przeróżne koalicje w samorządach, przynależność do różnych frakcji sejmowych oraz przynależność lidera AWPL, Waldemara Tomaszewskiego, do eurosceptycznej frakcji Europejskich Konserwatystów i Reformatorów w Europarlamencie. A jak wiadomo, AWPL i Waldemar Tomaszewski często wskazują na standardy europejskie, walcząc o prawa Polaków na Litwie, i podkreślają, że Polacy na Litwie popierali wstąpienie Litwy do Unii Europejskiej.

Głębszej analizie wymagają rezultaty wyborów samorządowych w rejonie wileńskim. Rejon ten jest najbardziej problematyczny pod względem stosunków polsko-litewskich. Po Wilnie, gdzie Polacy nie mają znacznej przewagi, w rejonie wileńskim liczbowo jest najwięcej Polaków, ale procentowo stanowią oni tu ok. 52% mieszkańców²⁶. Dlatego toczy się w tym rejonie napięta walka o każdą szkołę, o każdego ucznia, o ziemię itp. Z danych statystycznych wynika, że przez dziesięć lat spisów ludności, od 2001 r. do 2011 r., liczba mieszkańców w rejonie wileńskim zwiększyła się o 5483²⁷. Jak pokazuje wykres 13, w tym okresie liczba wyborców w rejonie zdecydowanie o ponad 1 tys., a liczba głosów oddanych na AWPL o 7502. Jednocześnie liczba osób biorących udział w wyborach zwiększyła się w tym okresie o 7329. Możemy z tego wnioskować, że aktywność Polaków w wyborach rośnie, a potencjał „litewskich” partii jeszcze nie został w całości osiągnięty.

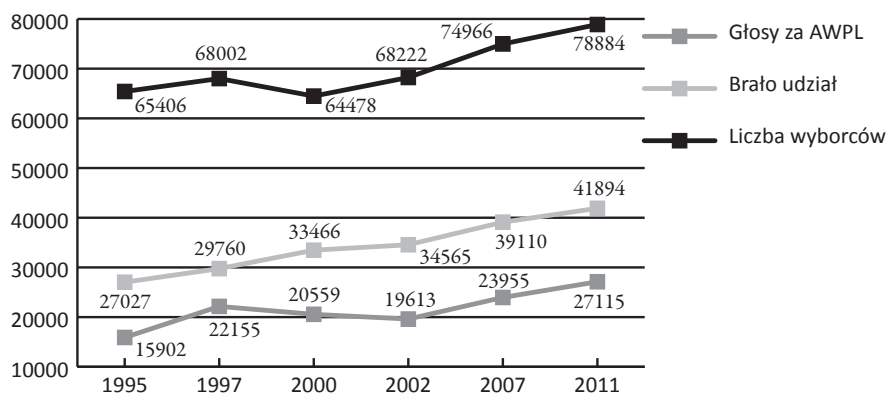
Podczas analizy pozycji AWPL w wyborach na Litwie pojawia się wiele dodatkowych pytań i tez, które mogą być bardzo interesujące w badaniach litewskich Polaków. Jednym z takich pytań może być to o przemianę tożsamości jakościowej i geograficznej

²⁶ *Tamże*.

²⁷ *Išankstiniai 2011 m. gyventojų surašymo rezultatai pagal apskritis ir savivaldybes*, Lietuvos statistikos departamentas, 2011, [online] http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/gyv_sk_surasymas.pdf, 6 XII 2011.

Polaków na Litwie i rezultaty wyborcze AWPL. To pytanie pojawia się, gdy patrzy się na wybory samorządowe i do sejmiku w rejonie sołecznickim, gdzie w pierwszych latach niepodległości Litwy AWPL nie miała w zasadzie silnej pozycji, a „litewskie” partie lewicowe cieszyły się stosunkowo dużym poparciem. Obecnie ta sytuacja jest całkiem odmienna. Tymczasem w okolicy Wilna podobno polska tożsamość jest silniejsza, bo tuż po okresie radzieckim poparcie dla AWPL było tu dość silne, później wydawało, że osłabło, jednak ostatnie wybory wskazują, że potencjał wyborczy AWPL jest tu nadal wysoki. W tym trendzie ważny jest też dodatkowy czynnik – rosyjski, tj. udział w wyborach w koalicji z rosyjskimi przedstawicielami.

Wykres 13. Wybory w samorządzie rejonu wileńskiego

Źródło: Główna Komisja Wyborcza Litwy

Drugim interesującym faktem jest „bezwzględna” lojalność polskiej mniejszości wobec AWPL. Mamy tu na myśli przypadki, kiedy niegdyś dość popularni i aktywni działacze polityczni AWPL po odejściu z partii i próbie konkurowania w wyborach z jej przedstawicielami nie mieli „szans”, jak pokazują przykłady Artura Płockiego i byłej mer rejonu wileńskiego Leokadii Poczykowskiej. Tu nasuwa się pytanie, czym motywowane jest zachowanie wyborcze Polaków na Litwie, bo można wnioskować, że osobowość nie odgrywa tu większej roli, co z kolei jest ogólnie dość nietypowe zarówno na Litwie, jak i w innych krajach.

WNIOSKI

1. Współpraca wyborcza AWPL i rosyjskich partii na Litwie datuje się już od 1995 r. Później została przerwana i wznowiona w 2004 r.
2. Można przypuszczać, że samodzielnie AWPL może zebrać ok. 65 tys. głosów na Litwie, z czego ok. 40-45 tys. „na peryferiach” i ok. 20-25 tys. w Wilnie. Wilno odgrywa bardzo ważną rolę w końcowym rezultacie wyników wyborczych AWPL.

3. Liczba głosów Rosjan na Litwie we wspólnej liście AWPL może stanowić ok. 22 tys.
4. O przekroczeniu przez AWPL 5-procentowego progu wyborczego zdecydowały głosy Partii Ludowej Litwy, utworzonej przez byłą premier Litwy Kaziemierę Prunskienę, oraz niewielka, ale wzrastająca liczba głosów w „głębi” Litwy, co jest wynikiem mocnego upolitycznienia stosunków polsko-litewskich.
5. Bez łączenia się z innymi partiami AWPL nie zdołałaby przekroczyć 5-procentowego progu wyborczego dla partii w systemie proporcjonalnym.

BIBLIOGRAFIA

- 2001 m. surašymas: *Lietuvos tautinė sudėtis vienaalytiškiausia*, Lietuvos statistikos departamentas, [online] http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/2002_10_17.pdf.
- B. Komorovskis: *Lietuvos lenkų padėtis gali pasikeisti po rinkimų*, Delfi, 16 III 2012, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/bkomorovskis-lietuvos-lenku-padetis-gali-pasikeisti-po-rinkimu.d?id=56815169>.
- Coalition between the Electoral Action of Lithuania's Poles and Lithuanian Russian Union „Together we are strong”*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/euro/kandidatai/kand_part_e_1785.htm.
- Daukšas D., *Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos*, „Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos” 2008, nr 8.
- Dirgyte E., *Lietuvos rusai nesijaučia skriaudžiamais, bet Kremlius uoliai gina jų teises*, Delfi, 13 XI 2009, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-rusai-nesijaucia-skriaudziamais-bet-kremlius-uoliai-gina-ju-teises.d?id=25678709>.
- Elections to the Seimas of the Republic of Lithuania '2004, Lithuanian Poles' Electoral Action*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/kandidatai/kand_part_e_1832.htm.
- EU-MIDIS. *European Union Minorities and Diskrimination Survey*, Vienna 2009.
- Historia, AWPL, [online] http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&cid=55&Itemid=55&lang=pl.
- Išankstiniai 2011 m. gyventojų surašymo rezultatai pagal apskritis ir savivaldybes*, Lietuvos statistikos departamentas, 2011, [online] http://www.stat.gov.lt/uploads/docs/gyv_sk_surasymas.pdf.
- Kandidato anketa. Sergej Dmitrijev*, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] http://www3.lrs.lt/rinkimai/2004/seimas/kandidatai/kand_anketa_1_295377.htm.
- Lietuvos gyventojai pagal tautybę savivaldybėse, 2011 m. surašymas*, Lietuvos statistikos departamentas, [online] http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyventojai_pagal_tautybe_savivaldybese.xls/3b346c37-b28f-4dcc-9836-874b6ea951f7.
- Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Kandidatų pirmumo balsai*, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2012, [online] http://www.vrk.lt/2012_seimo_rinkimai/output_lt/rezultatai_daugiamand_apygardose/partijos_pirmumo_balsai4135.html.
- Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus*, AWPL, http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&cid=386%3Awywia

d-ze-zbigniewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wiciaskim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2000, A. Brazausko socialdemokratinė koalicija, Lietuvos rusų sąjunga, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/20001008/kandpartl.htm-671.htm>.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai 2008, Lietuvos lenkų rinkimų akcija, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, [online] http://www.vrk.lt/rinkimai/400_lt/KandidatuSarasai/RinkimuOrganizacija3453.html.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai '96. Lietuvos lenkų rinkimų akcija, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/seim96/partr2l.htm-22.htm>.

Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai '96. Lietuvos rusų sąjunga, Lietuvos Respublikos Seimas, [online] <http://www3.lrs.lt/n/rinkimai/seim96/partr2l.htm-88.htm>.

Lietuvos Seimo istorija XX-XXI a. pradžia, red. D. Baužienė, M. Tamošaitis, L. Truska, Vilnius 2009.

Najważniejszy jest duch jedności i wzajemnego zrozumienia, AWPL, [online] http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=47%3AAnajwaniejszy-jest-duch-jednoci-i-wzajemnego-zrozumienia&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl.

Number of cast votes in Lithuania by Party, coalition, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, [online] http://www.vrk.lt/2011_savivaldybiu_tarybu_rinkimai/output_en/rinkimu_diena/stat1.html.

Rinkimai Lietuvoje – 20 metų, Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, [online] <http://www.vrk.lt/lt/naujienos/rinkimai-lietuvoje-20-metu-.html>.

Spór z Litwą. Politycy mówią o dyplomatycznym bojkocie, Money.pl, 17 IV 2012, [online] <http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artukul/spor;z;litwa;politycy;mowia;o;dyplomacyjnym;bojkocie,195,0,1068995.html>.

Zverko N., *Lietuvos rusakalbiai – už antrą valstybinę kalbą*, Delfi, 24 IX 2010, [online] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-rusakalbiai-uz-antra-valstybine-kalba.d?id=36872357>.

Związek Polaków na Litwie, Portal Wiedzy, [online] http://portalwiedzy.onet.pl/25377,,,zwiazek_polakow_na_litwie,haslo.html.

Mgr Gediminas KAZĖNAS – absolwent Akademii Rolniczej w Lublinie i Uniwersytetu Michała Römera na Litwie (Mykolo Romerio universitetas). Obecnie wykłada na Uniwersytecie Michała Römera w Instytucie Nauk Politycznych. Zainteresowania badawcze: stosunki polsko-litewskie, polityka regionalna, studia europejskie.